

ליקוטי שיעורים

מכות

סימן א

בענין חיוב כאשר זמם

אפשר וכו' כתבו דמעידין על הטריפה אי אפשר לקיומי בשום דבר לא במיתה ולא במלקות דגברא קטילא בעו למקטל וכו' וביאר הנוב"י אה"ע"ז סי' ע"ד הא דליכא מלקות, שהכתוב אומר והרשיעו את הרשע ולא מיחשב רשע דגברא קטילא בעו למיקטל], וכן אית' ברמב"ן בסוגי' עיי"ש, ומשמע מדבריהם דאם עדים המעידין על הטריפה היו לוקין אז הוה כאשר זמם, וקשה דא"כ מה יתרו על הגמ' בסנהדרין שהביא תוס' כאן לגבי מעידים על נערה המאורסה שאינה נהרגת כיון דהעדים אינן נהרגין משום שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, [היינו דיש תנאי בחיוב ע"ז דבעינן כוונה להזים], והוא לא עדות שאי אמה יכול להזימה, ולפי תוס' בכתובות והרמב"ן הנ"ל קשה דא"כ הוה עדות שאמה יכול להזימה, דהא אפשר לקיים כאשר זמם במלקות, וי"ע.

לכאורה אפשר ליישב דהנה בקובץ ביאורים בסוגי' הק' על דינא דעדי נערה המאורסה אינן נהרגין משום שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, ולהכי איהי נמי לא מיקטלא דהוה עדות שאאי"ל, ומשמע מדבריהם דמ"מ נאסרת על בעלה דלענין זה אמה יכול להזימה שיתחייבו במלקות, וקשה אמאי לא נימא עדות שצטלה מקצתה צטלה כולה כמבואר בירושלמי בכתב שטר מתנה לשני בנ"א והעדים קרובים לזה ורחוקים לזה דלא מהני השטר גם לרחוק [הוצא ברא"ש סוף פרקין ע"ש], וכן מהא דאילעי וטובי' דהוה קריבי' דערב ורחוקים ללזה ולמלוה דמסיק הגמ' דאמרין עדות שצטלה מקצתה צטלה כולה. [לכאורה אפשר ליישב דאם

רי"ש מכות, תוס' ד"ה מעידין אנו וכו' וז"ל תימה כיון דאם הוזמו אינן נעשין בן גרושה וחלוהה, א"כ גם בשלא יוזמו איך יעשה על פיהם בן גרושה וכו' ואמאי הא הויה לה עדות שאי אמה יכול להזימה ואין זה עדות, וי"ל כיון דלוקין הוה כאשר זמם והוה שפיר אמה יכול להזימה, וקשה דא"כ מאי קאמר פרק היו בודקין [סנהדרין דף מ"א]. גבי עדי נערה המאורסה דאיהי לא מיקטלא דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו והויה לה עדות שאי אמה יכול להזימה ומאי קאמר, והא מ"מ לוקין. וי"ל דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מיקיים כאשר זמם במלקות דהא בהדיא כתיב נפש נפש גבי הזמה דעדות נפשות ולא חשיב יכול להזימה במלקות, אבל הכא שלא כוון אלא לשוויה בן גרושה ובן חלוהה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו חשיב שפיר עדות שאמה יכול להזימה, ע"כ [ביאור דבריהם דעונש הזמה על מה שרצו להרוג הוא מיתה א"כ לא מקרי יכול להזימה ע"י מלקות, משא"כ בעדות בן גרושה שפיר יש להתחשב מלקות כעונש עבור מה שהעידו דעברו בזה רק לאו בעלמא].

והנה בתוס' שאנן בסוגי' תירץ בזה עוד קושי' מה שהקשו הראשונים מסנהדרין דף ע"ח, דאית' שם עדים שהעידו על טריפה שהרג הוה עדות שאאי"ל, והרי מתקיים הזמה במלקות, ומירץ דכיון דבאו להרוג לא חשיב קיום הזמה ע"י מלקות, משא"כ בב"ג דהוה רק לאו שפיר מתקיימת הזמה במלקות, עיי"ש, אולם בתוס' כתובות דף לג, א ד"ה אלא

אין מכוין להמיתה אין עדות כלל לגבי המיתה, והוא כמו עכו"ם שנמצא בין כשרים ולא אמרינן נמצא אחד מהן פסול וכו', משום דלא הוי עדות כלל, אבל זה אינו דא"כ למ"ל לטעם דהוי עדות שאאי"ל תיפוק לי' דאין עדות כלל לגבי המיתה, ובע"כ דהוי עדות אלא דהוי חסרון מטעם שאאי"ל וא"כ קשה נימא עדות שצטלה מקנחה וכו']. לכאורה אפשר ליישב דהנה בעיקר דינא דעדות שאאי"ל י"ל דהוי תנאי צעטס הכשר העדות, היינו דעד שאינו ראוי להזמה לא הוי עד כלל כמו אשה, ולכן ל"ש דינא דהגדה שצטלה מקנחה צטלה כולה. אבל זה אינו דהא מבואר בחוס' סנהדרין דף מ"א ב' ד"ה כגון וכו' דבאומר אינו יודע בחקירות דאז אין עדותו מתקיימת אמרינן דפסול כל העדות, ואע"ג דבאומר אינו יודע על א' מחקירות פסול העדות משום דהוי עדות שאאי"ל, הרי דגם דדין עדות שאאי"ל שייך דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול וכו', והך דינא דצטלה מקנחה צטלה כולה הא הוא מאותו יסוד דנמצא אחד מהם קרוב או פסול, וא"כ הדר קושי' לדוכתי, וי"ע.

ובראה ליישב דהנה יש להסתפק בעדות נערה המאורסה שמעידין לאוסרה על צעלה וגם מעידין שזינתה וחיבת מיתה, אם חשיב ב' הגדות נפרדות צ"א, או"ד באמת הוי חדא הגדה ורק דיש ב' נפ"מ - לגבי לאוסרה על צעלה ולגבי מיתה. לכאורה יש להביא רא' דהוי ב' הגדות צ"א, דאי הוי חדא הגדה אמאי אמרינן דלגבי מיתה היא פטורה, והלא יש כאן עדות שזינתה וממילא צריך להיות גם חיוב מיתה, דהא ידוע לבי"ד עפ"י עדים שזינתה דהא לגבי לאוסרה על צעלה נאמנים וממילא חייבת מיתה, ונ"צ אמאי פטורה. אבל אי נימא דהוי ב' הגדות נפרדות צ"א מיושב דמה שנוגע להגדה לגבי מיתה לא נחקבל העדות דהוי עדות שאי"ל, ולכן פטורה ממיתה. אבל יש לדחות לפי"מ שיסד בשערי ישר שער ו', דדין עפ"י שנים עדים יקום דבר הוא דהבי"ד חותמין הדין בסיוע עדים, היינו דעדים מסיעים בפסק בי"ד, עיי"ש, לפי"מ נמצא דאם העדים לגבי מיתה הוי אינו ראוי להזמה אין יכולים הבי"ד לפסוק על פיהם כדאית' בחוס' גיטין דף ד' א' ד"ה מודה ר"א וכו' - דאע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא עפ"י עדים כשרים, לכן אפילו הוי חדא הגדה, מ"מ לגבי הגדה צנוגע מיתה אין בי"ד יכולים לפסוק. לפי"מ יש ליישב קושית הקובץ ביאורים הג"ל די"ל דדעת החוס' בסוגי' דעדות צנערה המאורסה וכו' הוי ב' הגדות נפרדות צ"א, לכן ל"ש לומר הואיל דצטל הגדה זו צטל הגדה שני, משא"כ צאילעי וטובי' וכו' או צכותב שטר לב' צנ"א וכו' דהתם הוי חדא חיוב וחדא הגדה, או חדא הקנאה לשניהם וחדא הגדה, לכן שפיר שייך לומר הגדה שצטלה מקנחה וכו'.

לכאורה יש לדון בזה דאי נימא דדעת החוס' בקושיות וצמי', דמלקות צ"ג הוי קיום כאשר זמם, לפי"מ

בע"כ צריך לומר דהמלקות הוא על הגדת לאוסרה על צעלה, דליכא למימר דהא דלוקין הוא דכיון דאין יכול לקיים כאשר זמם על המיתה אז ילקו, דהא קרא דוהדיקו גילה דהיכא דאין מקצלים עונש הזמה ממש לוקים, א"כ הכא הא דאינם מחויבים מיתה הוא משום דבעדותם לא זממו מיתה, א"כ אין המלקות יכול להיות נחשב עבור זממת מיתה, כיון שעל זה לא זממו, ובע"כ דהמלקות הוא על הגדת לאוסרה על צעלה, ואי נימא דהגדת לאוסרה על צעלה והגדתם על מיתה הויין ב' הגדות נפרדות, א"כ הא צנוגע הגדתם על מיתה ליכא מלקות בכלל, ומה הק' החוס' דהא מ"מ לוקין. ובע"כ צ"ל לפי"ד דגם החוס' בקושי' סברי דהא דלוקין משום דגלי קרא דצכה"ג לוקים אלאו דלא תענה, אף דהוי לאו שאצ"מ נכמו דמשמע מפשטות הסוגי' צ"ק דף ע"ד דצא הרוב צרגליו, אע"ג דליכא הזמה מ"מ לוקים על לא תענה עיי"ש, ולזה הקשו דכיון דסגי צמה שמקבלין עונש מלקות, א"כ ה"נ צנערה המאורסה דכיון דאין לקיים כאשר זמם על המיתה אז ילקו, וכיון שיקבלו מלקות זה סגי להיות נחשב עונש על עדותן וזה יהי' נקרא יכול להזימה [לפי"מ שכתבנו דאין המלקות במקום - כאשר זמם - בע"כ צ"ל דהדין דבעינן ראוי להזמה הוא מלד משקר, (היינו דבדאי הוי גזיה"כ דבעינן ראוי להזמה רק דגדר הגזיה"כ הוא מטעם משקר, כעין רשע דחמס דהוי פסול רשע אבל הגדר הוי מטעם משקר ולהכי סובר רבא דלהכעיס כשר, ואצ"י דפליג י"ל דס"ל דגם להכעיס חשידי לשקר, או דסובר דהוי גזיה"כ צעלמא והדברים ארוכים) והיינו דגם עונש מלקות סגי דליהוי בכלל עדות שיכול להזימה בעונש דכיון דלוקין לא ישקרו, וכן פירש בהגהות מצעל הפרי חדש בכתובות דף ל"ג, וע"ז תירצו החוס' דדוקא באיסור לאו סגי כיון דלוקין לא ישקרו אבל באיסור מיתה דהוי חמור לא סגי במלקות].

לפי"ד ג"כ מיושב מה שהק' על שיטת החוס' בכתובות והרמב"ן הג"ל דמשמע מדבריהם דאם עדים המעידין על הטריפה היו לוקין אז הוי קיום כאשר זמם, והק' דא"כ נשאר קושי' החוס' בסוגי' דא"כ נערה המאורסה שאינה נהרגת מטעם דהוי עדות שאאי"ל, הא יכול לקיים כאשר זמם במלקות, די"ל דשיטת החוס' בכתובות והרמב"ן דהוי ב' הגדות נפרדות צ"א, חדא לאוסרה על צעלה, ב' לגבי חיוב מיתה, וסברי דהא דלוקין עדי צ"ג וצ"ח הוא צאה בתורת קיום של - כאשר זמם - א"כ בע"כ דהמלקות הוא רק מטעם לאוסרה על צעלה, אבל מה שנוגע להגדתם על מיתה ליכא מלקות שעל זה לא זממו כהג"ל, וא"כ ל"ק כלל קושי' החוס' - הא מ"מ לוקין - דהא צנוגע עדותן על מיתה ליכא מלקות לכן חשיב אינו ראוי להזמה. אולם החוס' שאנן י"ל דסובר דהוי חד הגדה וסובר ג"כ דמלקות צאה בתורת קיום של כאשר זמם, ומ"מ הואיל וחדא הגדה הוי הלכך שפיר

צפני צי"ד פטור משום דהוי עדות שאאי"ל, ממילא צבי"ד
ללא שייך הך טעמא חייב ככל הוראחין, ולמה הוצרכו לתת
טעם משום ובערת הרע וצ"ע.

ויש ליישב דהנה הרמב"ן לקמן דף י"ב הק' דאמאי טריפה
שהרג צפני צי"ד חייב הא אית' לקמן שם מימרא דר"ע
דסובר, סנהדרין שראו בחדש שהרג את הנפש אינם יכולים
לדון אותו עד שיעמוד צבי"ד אחר ויליף לה מקרא והצילו וכו',
וא"כ איך משכחת לה האי דינא דרבא דטריפה שהרג צפני
צי"ד חייב, דהא צבי"ד אחר לא יוכל להיות כיון דהוי עדות
שאאי"ל, וע"כ דחייב מיתה ע"פ אותו הצי"ד שראו אותו
שהרג וא"כ הוי דלא כר"ע, ומי' הרמב"ן דשאני טריפה דכיון
שא"א לדון אותו בשום צי"ד שבעולם, מש"ה מרבינן לי'
מובערת הרע, דהכא ל"ש דינא של והצילו העדה ולא מצי חזי
ליה בזכותא, ולפי"ז נמצא דהא דאליטריך לן למילף מקרא
דזערת הרע הוא רק לומר דהכא שייך דין לא תהא שמיעה
גדולה מראי' אפילו לגבי דיני מיתה [לכאורה נפ"מ בין ב'
אופנים ליישב קושי' הנ"ל אם עדים הוי ג"כ טריפה, לפי דרך
הב' עדי טריפה שפיר נהרגין דחשיב יכול להזימה, אמנם לפי
דרך הא' אין נהרגין וצ"ע בזה].

לפי"ז יש ליישב מה שהק' על שיטת התוס' בכתובות
והרמב"ן הנ"ל מהגמ' סנהדרין דמשמע דכיון
דזממו להרוג לא סגי להו במלקות, די"ל דסברי דצאמת לעדות
מיתה לא סגי במלקות, אמנם טריפה שאני, היינו דרך לגבי
טריפה סברי דסגי במלקות, היינו דסברי דהא דטריפה שהרג
פטור הוא מטעם דחשיב כמת. וכן אית' להדי' שם בתוס',
וא"כ לאו מלקות במקום מיתה הוא אלא מלקות במקום
הריגה בעלמא דזערת הרע, לכן סגי במלקות, ולפיכך הוצרכו
התוס' והרמב"ן לומר שא"א לקיומי בטרפה לא במיתה ולא
במלקות, אלא אם אפשר לקיומי ב' מלקות הוי זה הזמה מכיון
שהם ראו רק לחייבו צענין לאו דחבלה בעלמא ולא במיתה
כהנ"ל [וכעין זה אית' בריטב"א בסוגי' לבאר מי' התוס', וז"ל
באמה"ד - וחירו דשאני התם דבאים לחייבה מיתה, ומלקות
לגבי מיתה לאו כלום הוא, והלכך עדות שאאי"ל הוא, אבל
הכא שאין צאין להעיד אלא בפסול גרושה שפיר מקיים כאשר
זמם במלקות וכו' עיי"ש, היינו דצענין כאשר זמם לפי גודל
החיוב שיהא גודל העונש, ולפיכך צ"ג סגי במלקות, וכן גבי
גלות דאין זה חמור כ"כ, סגי בעונש מלקות, כמו"כ לגבי
מיתה גבירא קטילא סגי בעונש מלקות כמו צ"ג וצגלות].
אולם התוס' שאנן סובר דהפטור בטרפה שהרג הוא כמו
אופן הב', היינו דצאמת טריפה הוי ג"כ כמו אדם שלם וחשיב
רוצח, רק שא"א להרוג העדים דצענין כאשר זמם דמאחר דהם
שלמים הו"ל טפי ממה שזממו כמו שכח היד רמ"ה הנ"ל,
וכיון דסו"ס הוי חיוב מיתה לא סגי במלקות.

הביא ראי' מהגמ' סנהדרין הנ"ל דהיכא דרצו לחייבו מיתה
לא מחייבים דין הזמה ע"י מלקות. [ובנוגע קושי' הקובץ
ביאורים י"ל דיסבור כמו שיטת הרמב"ם הל' עדות פ"ג הל'
ג' דאינו יודע בחקירות לא בטלה כל העדות דדין אינו ראוי
להזמה הוי רק חנאי בהכשר העדות כמו אשה או עכו"ם דלא
שייך דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול וכו']. ועוד י"ל
דהתוס' שאנן יסבור כמו התוס' בסוגי' דצאמת הוי ב' הגדות
וסובר דמלקות צ"ג בתורת עונש דלאו דלא תענה, א"כ
בנערה המאורסה דאין לקיים כאשר זמם על המיתה או ילקו
וכיון שיקבלו מלקות סגי להיות נחשב עונש על עדותן וזה יהי'
נקרא יכול להזימה.

ובאופן אחר יש ליישב שיטת התוס' בכתובות דף ל"ג
והרמב"ן הנ"ל, דסברי דאף לעדות מיתה סגי
במלקות, וקשה מהיכא דנערה המאורסה וכו' דמשמע דכיון
דזממו להרוג את הנפש לא מקיים כאשר זמם במלקות, ויש
ליישב בהקדם לבאר עיקר דינא דטריפה שהרג וכו', דאית'
שם בסנהדרין דף ע"ח א' בטרפה שהרג צפני צי"ד דהורגין
אותו משום ובערת הרע, והקשו דכיון דטעמא דשלא צפני
צי"ד פטור משום עדות שאאי"ל, ממילא צבי"ד דלא שייך הך
טעמא חייב ככל רוצחים ולמה הוצרכו בגמ' לתת טעם ובערת
הרע [היינו דמה ס"ד דנפטרו, וכי משום דהוא טריפה
נפטרו מכל המצות], וצ"ע.

ויש לתרץ צב' אופנים א) לפי שיטת רש"י שם והרמב"ם
בהל' נזקי ממון פ"ו דטריפה חשיב כמת, די"ל הואיל
ופטרינן לי' משום דגבירא קטילא הוא, וא"א לקיים בו מצות
מות יומת המכה, ולפיכך אליטריך לן להאי קרא דזערת הרע,
דנהי דמשום חיוב מיתה אינו יכול להמיתו, אבל משום ובערת
הרע שפיר קטלינן לי', אלא דכיון שאין כאן עדות שאמה יכול
להזימן, אין אנו יכולים להמיתו דעדיין לא נודע רעתו, אבל
צפני צי"ד הרי אין חסרון בידיעתן ושפיר נהרג.

אופן ב) דצאמת טריפה הוי רוצח וחייב מיתה כמו אדם
השלם, אלא דהוא דין מיוחד בהזמה דהוי עדות
שאאי"ל, והיינו דאין אפשר לקיים תורת הזמה משום דהם אינם
טריפה, היינו דפחותה חיותו ממי שאינו טריפה. [ואף
דאמרינן צ"ק דף פ"ד לגבי קטן שהרג את הגדול נשמה
שקל מיני' נשמה אמר רחמנא נשקול מיני', היינו רק התם
דאית לי' חיות גמורה ורק זה גדול זה קטן, משא"כ בטרפה
הוי ריעותא צעלס החיות]. כדאית' ביד רמה שם בסוגי'
בתוה"ד וז"ל, דבשלמא עדים שהעידו בטרפה לא אפשר
לקיומי בזה תורת הזמה משום דלא אפשר לאשתלומי שלם
דמי טריפה וכו' עיי"ש, היינו דמאחר דהם שלמים הו"ל טפי
ממה שזממו, לכן טריפה שהרג פטור מטעם דהוי עדות
שאאי"ל. אמנם לפי"ז הדר קושי' לדוכתי' דכיון דטעמא דשלא